

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2014 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi - Widzewa w Łodzi w sprawie o sygn. akt II 1 C 13/14 z powództwa M. R. (1) przeciwko A. R. i M. R. (2) o pozbawienie tytułów wykonawczych wykonalności w punkcie 1 pozbawił wykonalności tytuły wykonawcze w postaci ugody zawartej przed Sądem Rejonowym dla Łodzi – Widzewa w Łodzi w dniu 12 września 2011 r. w sprawie o sygn. akt V RC 259/11, opatrzonej klauzulą wykonalności oraz wyroku Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z dnia 28 maja 2007 r. wydanego w sprawie o sygn. akt V RC 555/05 opatrzonego klauzulą wykonalności – w części, w zakresie należności tytułem rat alimentacyjnych wymagalnych przed 11 grudnia 2010 r. oraz odsetek od tych należności, w punkcie 2 oddali powództwo w pozostałym zakresie, w punkcie 3 zniósł między stronami koszty postępowania.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy poprzedził ustaleniami faktycznymi, iż powód jest ojcem pozwanych M. R. (2) i A. R.. Na powódzie ciąży obowiązek alimentacyjny wobec córek, potwierdzony wyrokami: Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z 28 maja 2007 roku w sprawie o sygn. akt V RC 555/07 i ugodą zawartą przez Sądem Rejonowym dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z 12 września 2011 roku, w sprawie o sygn. akt V RC 259/11. Na podstawie powyższych tytułów należne były raty alimentacyjne: dla A. R. do 31 sierpnia 2007 roku i następnie od 1 sierpnia 2011 roku do chwili obecnej, zaś na rzecz M. R. (2) od 2005 roku do chwili obecnej.

A. R. uzyskała pełnoletniość w 2006 roku, a M. R. (2) w 2008 roku. Przeciwko powodowi przedstawicielka ustawowa wierzycielek wszczęła egzekucję w 2004 roku – zakończoną w 2005 roku. Ponowny wniosek egzekucyjny został złożony 11 grudnia 2013 roku Komornikowi Sądowemu K. P..

Sąd Rejonowy ustalił, iż powód zapłacił na rzecz pozwanych tytułem alimentów od 2005 r. do 2013 r. kwoty wyszczególnione w pisemnych motywach rozstrzygnięcia – wskazane kwotowo łącznie co do wpłat dokonywanych na rzecz obu pozwanych ze wskazaniem roku oraz miesiąca danej wpłaty. Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy uznał za bezsporny między stronami.

W konsekwencji tych ustaleń Sąd Rejonowy uznał powództwo za zasadne w części.

Odwołując się do przepisu art. 125 k.c. oraz art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Sąd uznał, iż powód w zakresie podniesionego zarzutu przedawnienia powołał się na uprawnioną przesłankę pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności. Wskazał, iż należności alimentacyjne są świadczeniami okresowymi należnymi na przyszłość, a zatem przedawniają się w terminie trzyletnim. Pozwane przez wiele lat nie wszczynały przeciwko powodowi egzekucji, nie wykazały też, aby w inny sposób przerwały bieg terminu przedawnienia. Uległy zatem przedawnieniu wszelkie należności z tego tytułu wymagalne wcześniej niż na 3 lata przed wszczęciem egzekucji, czyli przed 11 grudnia 2010 roku i w tym zakresie Sąd Rejonowy podzielając podniesiony zarzut przedawnienia powództwo uwzględnił.

Uznał natomiast, iż nie było podstaw do uwzględnienia powództwa w pozostałym zakresie, wskazując iż w momencie dokonywania przez powoda zapłaty poszczególnych rat alimentacyjnych nie były one przedawnione. Zobowiązanie przedawnione nadal istnieje, nie może być jedynie przymusowo egzekwowane. W konkluzji Sąd Rejonowy podniósł, iż nie podziela zapatrywania powoda, iż na skutek przedawnienia części roszczeń pozwanych obecnie istniejącą niedopłatę należy skompensować z tym, co uległo przedawnieniu. Jak wynika z materiału dowodowego sprawy, nadal istnieją zobowiązania powoda wobec pozwanych z tytułu niedopłaty rat alimentacyjnych, za trzy lata przed wszczęciem egzekucji, co skutkowało oddaleniem powództwa w pozostałym zakresie.

O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zaskarżając wyrok w części oddalającej powództwo. Skarżący podniósł, że Sąd I instancji w sprzeczności z materiałem dowodowym uznał jakoby nadal istniały zobowiązania powoda wobec pozwanych z tytułu niedopłaty rat alimentacyjnych za trzy lata przed wszczęciem egzekucji, to jest przed 11 grudnia

2013 r. Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy w zakresie wpłat na poczet rat alimentacyjnych nie uwzględniają wpłat dokonanych w dniu 22 grudnia 2013 r. na łączną kwotę 6.703,24 zł (2 razy po 3.351,62 zł), do pozwu załączono dowody tych wpłat, równocześnie pełnomocnik pozwanych przyznała ich dokonanie. Oddalenie przez Sąd I instancji wniosku powoda o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego zgłoszonego na okoliczność braku zadłużenia oraz zaniechanie przeprowadzenia dowodu z przesłuchania stron było niesłuszne i w konsekwencji nie został właściwie oceniony materiał dowodowy zgromadzony w sprawie. Dalej powód podniósł, iż suma należności z tytułu rat alimentacyjnych za okres od 11 grudnia 2010 r. do 31 grudnia 2013 r. wynosiła 32.838,71 zł, zaś suma wpłat w tym okresie wynosiła 34.509,69 zł i przekroczyła łączne zobowiązanie powoda, bez uwzględnienia odsetek, o kwotę 1.670,98 zł. W konsekwencji należy uznać, iż powód nie posiada żadnego zadłużenia względem pozwanych.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez pozbawienie tytułów wykonawczych wykonalności w całości, uchylenie punktu 2 i 3 wyroku, zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu w całości. Skarżący wniósł nadto o dopuszczenie dowodu z zestawienia należności powoda względem pozwanych i dokonanych przez powoda wpłat, dopuszczenie dowodu z opinii biegłego celem weryfikacji prawidłowości wyliczeń zawartych w tym zestawieniu oraz załączenie akt postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Łodzi – Widzewa w Łodzi K. P. o sygn. akt Kmp 176/13 / apelacja – k. 124-126/.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest o tyle zasadna, że skutkowałą uchyleniem zaskarżonego wyroku w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punktach 2 i 3 wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

W pierwszej kolejności należy zważyć, iż Sąd Rejonowy w istocie w ogóle nie przeprowadził postępowania dowodowego, w tym nie przeprowadził nawet dowodu z tytułów wykonawczych będących przedmiotem żądania pozwu, które nie zostały załączone do akt nawet w kopiach. Nie przeprowadził również dowodu z tytułów egzekucyjnych zawartych w aktach o sygn. V RC 259/11 i V RC 555/05, oddalając wnioski dowodowe o złączenie tych akt. Istnienie tytułów wykonawczych, jak i ich treść Sąd Rejonowy uznał za okoliczność bezsporną, a zatem jak się wydaje, również zdaniem Sądu Rejonowego nie wymagającą dowodu. Zważywszy na okoliczność charakter dokumentów jakim są tytuły wykonawcze powyższe było niedopuszczalne, zaś ustalenia w tym zakresie wymagały przeprowadzenia dowodu z dokumentu urzędowego. Co należy dodatkowo podkreślić, zaniechanie w tym zakresie skutkowało m. in. brakiem ustaleń w zakresie terminów wymagalności poszczególnych rat alimentacyjnych, jak i brakiem możliwości ustalenia czy w tytułach tych zostały zasądzone również odsetki ustawowe należne od poszczególnych świadczeń alimentacyjnych.

Jedną ze wskazywanych przez powoda podstaw żądania pozbawienia tytułów wykonawczych wykonalności, obok zarzutu przedawnienia, był zarzut spełnienia poszczególnych świadczeń alimentacyjnych. Powód załączył do pozwu dowody wpłat na poczet świadczeń alimentacyjnych z wyszczególnionymi kwotowo wpłatami, jak i opatrzone datami, za okres od 2005 r. do czasu wszczęcia egzekucji na podstawie rzeczonych tytułów wykonawczych, jak i za okres późniejszy, do których Sąd Rejonowy nie odniósł się, nie ustalił również jakie wpłaty i konkretnie w jakich datach dokonywane były na rzecz której z pozwanych, co było istotne z punktu widzenia żądania pozwu. Należy zatem uznać, iż mimo braku formalnego rozstrzygnięcia wniosku dowodowego powoda, wniosek ten został przez Sąd Rejonowy oddalony, jako że dowody te nie zostały powołane w pisemnych motywach rozstrzygnięcia, jako podstawa ustaleń faktycznych. Oddalenie tych wniosków również stanowiło naruszenie art. 217 § 3 k.p.c. i w efekcie skutkowało zaniechaniem poczynienia ustaleń faktycznych co do dat i wysokości poszczególnych wpłat na rzecz każdej z pozwanych

Mimo, iż Sąd Rejonowy poczynił pewne ustalenia co do wpłat dokonywanych przez powoda na poczet należności alimentacyjnych, to jednak z jednej strony nie ustalił odrębnie wysokości wpłat na rzecz każdej z wierzycielek, z drugiej strony nie ustalił również dokładnych dat poszczególnych wpłat, co w połączeniu z brakiem ustaleń w zakresie terminów płatności, jak i objęcia tytułami wykonawczymi również odsetek ustawowych, ma istotne znaczenie z

punktu widzenia oceny zasadność powództwa, w tym ustalenia wysokości ewentualnych zobowiązań powoda z tytułu należności odsetkowych, jak i wysokości wpłat dokonanych przez powoda podlegających zarachowaniu na odsetki.

Mimo iż Sąd Rejonowy ustalając stan faktyczny sprawy powołał się na okoliczności bezsporne między stronami, to niewątpliwie, jak słusznie podniósł skarżący w ogóle pominął bezsporną między stronami okoliczność wpłat na rzecz pozwanych, kwot po 3.351,62 zł, już po wszczęciu postępowania egzekucyjnego, jednak bezpośrednio wierzycielkom, to jest z pominięciem organu egzekucyjnego.

Rację ma również skarżący, iż Sąd Rejonowy bezpodstawnie oddalił pozostałe wnioski dowodowe powoda, w szczególności wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, jak i wniosek o przesłuchanie stron w trybie art. 299 k.p.c., co stanowiło naruszenie przepisu art. 217 § 3 k.p.c.

Jakkolwiek tezy dowodowe określone przez powoda w zakresie tych wniosków nie były zbyt precyzyjne, to jednak zważywszy na okoliczność, iż powód nie był w sprawie reprezentowanych przez fachowego pełnomocnika w osobie adwokata lub radcy prawnego, Sąd I instancji winien zgodnie z art. 5 k.p.c. zwrócić na tę kwestię uwagę powoda, udzielić stosownych wskazówek lub nawet z urzędu zmodyfikować tezy dowodowe określone przez powoda, aby w efekcie przeprowadzić dowody na okoliczności mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości pozwoliłoby natomiast na poczynienie ustaleń w zakresie stosunku wysokości spełnionych przez powoda świadczeń do wysokości faktycznych zobowiązań z tytułu alimentów, zgodnie z przedmiotowymi tytułami wykonawczymi. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia roszezeń odsetkowych od poszczególnych rat alimentacyjnych, przy założeniu iż odsetki zostały w tytułach egzekucyjnych w ogóle zasądzone.

Przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron było natomiast zasadne, co najmniej celem poczynienia ustaleń w jaki sposób strony dokonywała zarachowania dokonywanych przez powoda wpłat.

Powyższe uchybienia procesowe miały niewątpliwie wpływ na rozstrzygnięcie Sądu I instancji, prowadziły bowiem w efekcie do nierozpoznania istoty sprawy.

Aktualnie prowadzenie rozważań odnośnie zasadności powództwa w części w jakiej wyrok Sądu I instancji został uchylony, za wyjątkiem wykonalności tytułów wykonawczych co do zobowiązań alimentacyjnych wymagalnych w przyszłości, co wątpliwości budzić nie może, zaś zwalczane może być przez powoda jedynie w drodze powództwa z art. 138 k.r.o., jest zdecydowanie przedwczesne z uwagi na uchybienia jakimi obciążone jest przedmiotowe rozstrzygnięcie, które sprawia, że rozstrzygnięcie to nie mogło się ostać.

Analiza zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego, wniosków dowodowych zgłoszonych przez powoda, a oddalonych przez Sąd I instancji, zaskarżonego orzeczenia, jak i jego pisemnych motywów czyni nieodzownym wniosek, że Sąd I Instancji nie rozpoznał w tym zakresie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się wszak jednolicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, Lex nr 50750; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, Lex nr 519260; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 Nr 3, poz. 36; z 21 października 2005 r., III CK 161/05, Lex nr 178635.; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Rozpoznanie istoty sprawy ma zatem co do zasady miejsce wtedy, gdy sąd wydaje rozstrzygnięcie stanowiące odpowiedź na zgłoszone w danym postępowaniu żądanie oraz zarzuty strony przeciwnej. O tym w realiach niniejszej sprawy w części oddalającej powództwo, a zaskarżonej przez powoda mówić zdecydowanie nie sposób.

Analiza akt, przedstawionych dowodów oraz uzasadnienia zaskarżonego wyroku nasuwa wniosek, że Sąd Rejonowy w istocie nie zbadał w wystarczający sposób roszczenia będącego podstawą powództwa, w zasadzie bowiem w ogóle nie odniósł się do jednego z dwóch podniesionych przez powoda zarzutów mających stanowić podstawę żądania pozwu, a to wygaśnięcia zobowiązań stwierdzonych przedmiotowymi tytułami wykonawczymi w efekcie spełnienia świadczeń alimentacyjnych.

Z treści pozwu, ale także stanowiska powoda wyrażanego w toku całego postępowania wynika jasno, iż powód jako jedną z podstaw żądania pozbawienia wykonalności tytułów wykonawczych wskazał przedawnienie części roszczeń stwierdzonych tytułami wykonawczymi, jako zaś druga podstawę wskazał wygaśnięcie zobowiązań wobec spełnienia świadczeń alimentacyjnych.

Jakkolwiek Sąd Rejonowy ocenił podniesiony przez powoda zarzut przedawnienia roszczeń alimentacyjnych wymagalnych wcześniej niż 3 lata wstecz przed datą wszczęcia w grudniu 2013 r. egzekucji, uznając ten zarzut za zasadny w świetle art. 125 k.c. i która to ocena na obecnym etapie postępowania musi być już wiążąca i nie podlega badaniu, wobec niezaskarżenia wyroku w tym zakresie (pkt 1 wyroku) przez pozwane, to jednak drugą z podstaw żądania, a to okoliczność spełnienia przez powoda świadczeń alimentacyjnych poprzez zapłatę na rzecz pozwanych jako wierzycielek, skwitował stwierdzeniem, iż w momencie dokonywania przez powoda zapłaty poszczególnych rat alimentacyjnych w okresie 3 lat wstecz przed wszczęciem egzekucji nie były one przedawnione, nie można zatem zdaniem Sądu Rejonowego istniejącej niedopłaty z tytułu rat alimentacyjnych skompensować z tym, co uległo przedawnieniu, nadal zatem istnieją zobowiązania powoda wobec pozwanych z tytułu niedopłaty rat alimentacyjnych, za trzy lata przed wszczęciem egzekucji. Wskazując na ową „niedopłatę” Sąd Rejonowy nie określił jej wysokości, bo i przeprowadzone przez ten Sąd postępowanie dowodowe na to nie pozwalało.

Uzasadnienie zaskarżonego wyroku wskazuje, iż Sąd Rejonowy w ogóle nie wiązał pod uwagę, iż podstawą pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. może być zarzut spełnienia świadczenia po powstaniu tytułu egzekucyjnego.

Jak wyżej wskazano Sąd Rejonowy nie poczynił ustaleń w jakiej wysokości świadczenia alimentacyjne z każdego z tytułów wykonawczych za okres do czasu wyrokowania zostały spełnione, w tym odnośnie każdej z pozwanych jako wierzycielki odrębnie. W zaistniałym stanie rzeczy, weryfikacji nie poddaje się zgłoszony przez powoda zarzut spełnienia świadczenia.

Z tych wszystkich względów, stosownie do treści art. 386 § 4 k.p.c., koniecznym stało się uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu I Instancji w części zaskarżonej przez powoda i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Przedstawione rozważania jasno wskazują na to, że Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż nie odniósł się należycie do tego co jest jej przedmiotem. Pisemne motywy zaskarżonego wyroku w części oddalającej powództwo nie stanowią nadto właściwej płaszczyzny do krytyki trafności przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku ustaleń faktycznych, ani ich oceny prawnej. W sprawie tej nie zachodzą zaś postawy do wydania przez Sąd II Instancji orzeczenia reformatoryjnego z tego względu, że wymagałoby to ustosunkowania się do zagadnień mających kluczowe znaczenie dla rozpoznania sprawy, tj. przeprowadzenia postępowania dowodowego niemalże w całości i dokonania oceny zasadności stanowisk stron, nie zaś do korekty rozstrzygnięcia. Sąd odwoławczy jest wprawdzie sądem merytorycznym, proceduje bowiem na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego przed Sądem Rejonowym, jak i w postępowaniu apelacyjnym, z ograniczeniami wynikającymi z art. 381 k.p.c., nie oznacza to jednak, iż Sąd Rejonowy zwolniony jest od czynienia własnych ustaleń i wniosków jurydycznych. Takie spojrzenie na rolę sądu rozpoznającego apelację nie może bowiem prowadzić do zastąpienia przez sąd odwoławczy sądu pierwszej instancji w takim zakresie, w jakim rozstrzygnięcie sprawy staje się w rezultacie jednoinstancyjne (tak m. in. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 maja 2014 roku wydanym w sprawie o sygn. akt II CZ 8/14 opubl. w bazie orzecnictwaLEX pod nr (...)).

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 2, a w efekcie i 3 dotyczącym kosztów procesu przed Sądem I instancji i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi I Instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego

Sąd Rejonowy ponownie rozpozna sprawę w zakresie w jakim wyrok został uchylony, mając na względzie powyżej poczynione rozważania, przeprowadzi postępowanie dowodowe z uwzględnieniem m. in. regulacji art. 217 k.p.c., dokona ustaleń faktycznych, bacząc by ustaleniami tymi objąć wszystkie okoliczności relewantne, a następnie w oparciu o nie ponownie rozstrzygnie o zasadności stanowisk stron niniejszego postępowania w świetle przepisów prawa, po uprzednim należyтым odniesieniu się i rozważeniu okoliczności i argumentów podnoszonych w tym względzie przez strony. Koniecznym zatem będzie m.in. przeprowadzenie dowodu z dokumentów w postaci tytułów wykonawczych, dowodów wpłat na poczet należności alimentacyjnych, dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości, jak i z przesłuchania stron. Następnie poczynienie ustaleń w zakresie wysokości zobowiązań powoda z tytułu świadczeń alimentacyjnych należnych za dany okres, w tym z tytułu odsetek, wysokości dokonanych w tym okresie wpłat, sposobu zarachowywania wpłat przez strony oraz ocena powyższego w świetle obowiązujących przepisów prawa. Przy ponowny rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy baczyc będzie również, iż prawomocne jest rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 1 zaskarżonego wyroku, a zatem wiążąca jest ocena co do przedawnienia roszczeń alimentacyjnych należnych za okres 3 lat wstecz przed wszczęciem egzekucji. Sąd Rejonowy będzie mieć na względzie jednak i tę okoliczność, iż wpłaty dokonywane w okresie 3 lat przed wszczęciem egzekucji mogły dotyczyć również roszczeń przedawnionych, a zatem kwestia ta wymagać będzie stosownych ustaleń i oceny prawnej.